

La implementació de la perspectiva de gènere en els plans d'estudis de grau de Ciències Polítiques i de Sociologia a les universitats catalanes

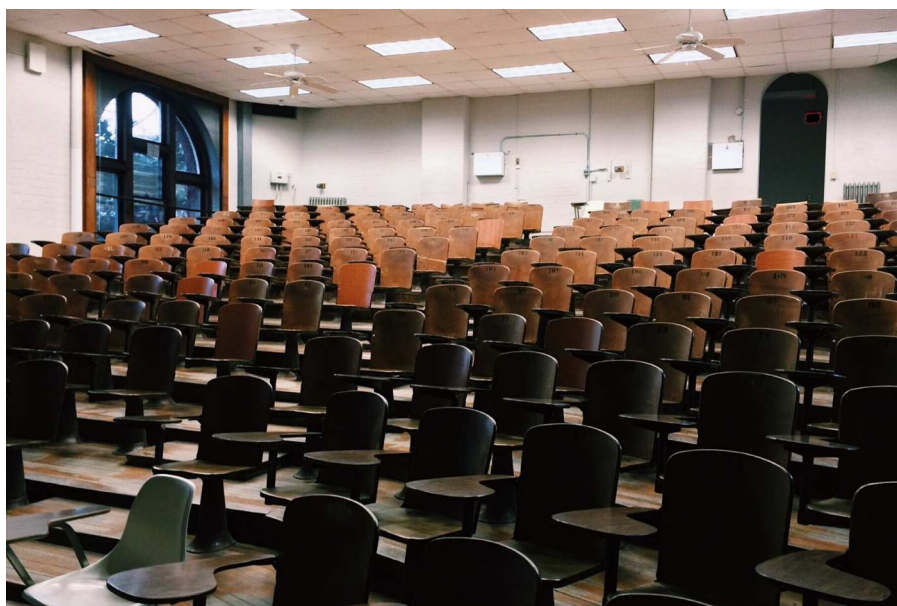
Grace Maruska

Estudiant de 4t curs de Literatura Anglesa i Estudis Americans (Universitat de St. Thomas, Minnesota, EUA).

Becària de recerca de la Comissió de Gènere del COLPIS a través de programa d'IES Abroad.

John Diop Diouf

Polítolleg i postgraduat en Gènere i Igualtat, supervisor de la recerca - Administratiu a l'Ajuntament de Badalona

La integració de la perspectiva de gènere és un enfocament subjacent del marc estratègic general de la Unió Europea per a la igualtat de gènere. Aquest enfocament pretén organitzar (o reorganitzar), millorar i avaluar les polítiques que tenen per objectiu integrar (o reintegrar) les perspectives de gènere en tots els processos. La implementació de les perspectives de gènere en els plans d'estudi de les institucions d'educació superior forma part d'aquest marc estratègic general.

Així doncs, aquest article presenta i analitza els resultats pel que fa als esforços relacionats amb la integració de la perspectiva de gènere en els plans d'estudis de Ciències Polítiques i Sociologia de quatre universitats catalanes. Aquest estudi es va dur a terme en el context d'abordar els prejudicis de gènere en l'àmbit acadèmic a través de la integració de la perspectiva de gènere en els plans d'estudis.

Reptes de la integració de la perspectiva de gènere en els plans d'estudis

En l'àmbit acadèmic existeixen, de manera inherent (i sovint inconscient), prejudicis de gènere (GRÜNBERG, 2011). L'entorn sociocultural de l'àmbit acadèmic reforça les ideologies patriarcals i hegemòniques, que afecten de manera desproporcionada l'accés de les dones a l'educació, als llocs de treball en la docència, a mantenir-los, i a ser representades en els processos de presa de decisions (BAGLIHOLE et al., 2001). Per tant, la transferència de coneixement en l'àmbit acadèmic no és neutral, ja que els prejudicis de gènere fan que les perspectives de gènere no s'incloguin en els plans d'estudi (BAGLIHOLE et al., 2001). Els prejudicis de gènere han restringit el tema de gènere a l'àmbit d'estudis de gènere (GRÜNBERG, 2011). A més, quan les assignatures d'inclusió de gènere s'ofereixen en disciplines que no són estudis de gènere pròpiament, sovint són opcionals, no obligatòries. Així que transmeten el missatge que les perspectives de gènere són, en tot cas, complementàries, més que fonamentals (VAN DER HEIDE et al., 2017).

Les institucions d'educació superior han adoptat iniciatives d'integració de la perspectiva de gènere en resposta al marc estratègic general de la Unió Europea; és a dir, han intentat integrar les perspectives de gènere en els plans d'estudis a través dels mòduls de les assignatures i/o continguts generals amb la intenció de reduir els prejudicis de gènere en l'àmbit acadèmic (VERGE i ALONSO, 2017). No obstant això, la implementació de l'enfocament de la integració de gènere ha resultat ineficaç (VERGE i ALONSO, 2017).

La recerca realitzada conclou que la causa d'aquesta ineficàcia és que les institucions no són capaces d'abordar els entorns socioculturals en què existeixen prejudicis de gènere, ni tampoc de gestionar les estructures organitzatives per a què estiguin més sensibilitzades sobre la qüestió del gènere (GRÜNBERG, 2011; VERGE i ALONSO, 2017). En aquest cas, les polítiques que obliguen a integrar les perspectives de gènere estan molt més desenvolupades que les estratègies d'implementació, cosa que provoca que la qüestió del gènere romangui, en general, més marginal. (EIGE, 2016).

D'aquesta manera, la hipòtesi defensada en aquest article afirma que les universitats catalanes intenten integrar les perspectives

"Les institucions d'educació superior han adoptat iniciatives d'integració de la perspectiva de gènere en resposta al marc estratègic general de la Unió Europea"

de gènere en els graus de Ciències Polítiques i Sociologia a través de les normatives, però en general no indiquen de manera clara com s'incorporaran de manera quantificable en una assignatura determinada. En aquest article es posen de manifest els intents exitosos d'integració de la perspectiva de gènere en els plans d'estudi i es recalca la necessitat de millorar aquests intents.

Mètode d'anàlisi

Per corroborar aquesta hipòtesi, s'han recopilat dades sobre les assignatures de gènere proposades durant el curs 2017-2018 a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), la Universitat Pompeu Fabra (UPF), la Universitat de Barcelona (UB) i la Universitat de Girona (UdG).

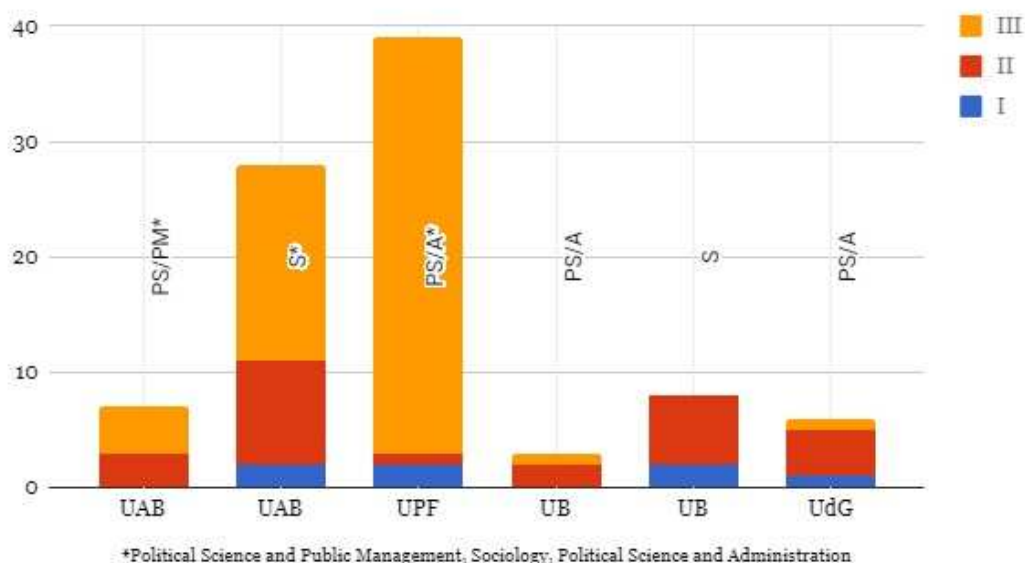
En cada assignatura s'especifica si és de formació bàsica (FB), obligatòria (OB) o opcional (OP), i es valora si inclouen les perspectives de gènere en els mòduls de l'assignatura i/o en els continguts generals. Les valoracions es divideixen en 3 categories: (I) les perspectives de gènere s'indiquen en el mòdul principal de l'assignatura, (II) en els objectius i/o blocs temàtics a través dels continguts generals, o (III) en les descripcions de competències, processos d'avaluació, resultats d'aprenentatge i/o habilitats transversals.

Taules de dades

Podem destacar dos tipus d'informació principals, com es mostra a continuació. La taula 1 mostra la quantitat d'assignatures que inclouen el gènere que hi ha a cada categoria. Les taules 2 i 3 serveixen per mostrar la mitjana de la correlació entre el tipus d'assignatura (FB, OB o OP) i cada categoria (I, II o III).

Resultats i anàlisi de la recerca

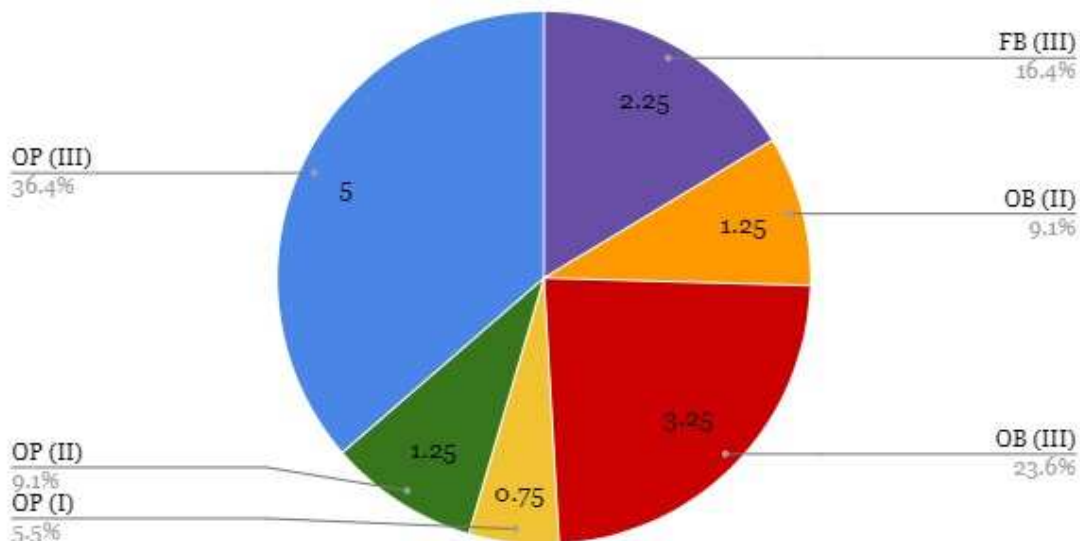
Table 1. Amount of each categorization

La taula 1 mostra com el grau de Ciències Polítiques i de l'Administració (PS/A) de la UPF i el de Sociologia (S) de la UAB ofereixen el nombre més elevat d'assignatures amb inclusió de gènere: 39 i 28, respectivament. A més, hi ha una quantitat considerable d'assignatures que inclouen les perspectives de gènere en la categoria d'objectius i blocs temàtics (II), i en competències, avaluacions, resultats d'aprenentatge i habilitats transversals (III).

Tanmateix, hi ha molt poques assignatures en què les perspectives de gènere siguin el mòdul principal de l'assignatura (I) en cada titulació, independentment de la universitat. A més, val a dir que hi ha discrepàncies significatives entre els graus en cada universitat per separat. Per exemple, el grau de Ciència Política i Gestió Pública (PS/P) de la UAB ofereix 11 assignatures menys que el de Sociologia. En aquest cas, es pot concloure que les polítiques d'integració de perspectiva de gènere afecten de manera diferent els graus dins d'una mateixa universitat.

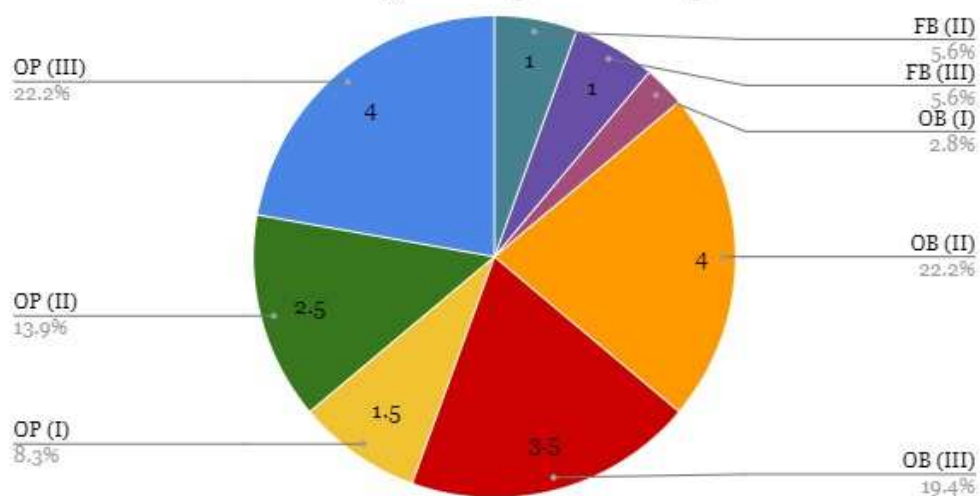
Table 2. The averages and percentages of categorization and course status for Political Science undergraduate degrees

De mitjana, les titulacions de Ciències Polítiques ofereixen més assignatures de gènere considerades com a (III) que les de Sociologia. Com es pot veure a la taula 2, aproximadament el 36,4% de les assignatures que inclouen perspectives de gènere en els estudis de Ciències Polítiques són opcionals i classificades com a (III). A més, el 76,4% de les assignatures incloses en matèria de gènere fan constar les perspectives de gènere com a competència, procés avaluatiu, resultats d'aprenentatge i/o habilitat transversal (OP+FB+OB/III).

Llegenda	
Formació bàsica	FB
Formació obligatòria	OB
Formació opcional	OP
Les perspectives de gènere en el programa de les assignatures (I, II, III):	
Es recullen en el mòdul principal de l'assignatura	I
Consten en els objectius i/o blocs temàtics a través dels continguts generals	II
S'assenyalen com a competències, avaluacions, resultats d'aprenentatge i habilitats transversals	III

Table 3. The averages and percentages of categorization and course status for Sociology undergraduate degrees

En general, les titulacions de Sociologia ofereixen més assignatures de gènere considerades com a (I) i (II), tal com es pot veure a la taula 3. De mitjana, el 41,7% de les assignatures que inclouen perspectiva de gènere es consideren (II), és a dir, que les perspectives de gènere s'hi integren a través d'objectius i blocs temàtics.

A les tres taules podem comprovar que la classificació més abundant és (III). Això vol dir que la majoria dels plans d'estudis considerats com a (III) manifestaven de manera similar, si no idèntica, en els plans d'estudis, intencions quant a l'aplicació de conceptes com ara les desigualtats socials entre classes, gèneres i grups ètnics. Aquesta afirmació, per si sola, no és preocupant; el que sí que és alarmant, tanmateix, és la falta d'indicacions pel que fa a com es tractaran les desigualtats socials entre gèneres. D'aquesta manera, podem afirmar que les institucions desenvolupen normatives o, en aquest cas, manifesten intencions en els plans d'estudis, però no concreten com es durà a terme el procés d'implementació a través de blocs temàtics.

Limitacions de l'estudi

Recopilació de dades suficients en relació amb als objectius. No obstant això, per manca de temps, aquest estudi no va recopilar

dades sobre acords polítics entre universitats, personal docent i pràctiques per als estudiants. En el futur, cal seguir investigant aquests conceptes per entendre de manera més profunda les altres variables que influeixen en l'èxit de la integració de perspectives de gènere en els plans d'estudis.

Bones pràctiques

VAN DER HEIDE et al. (2017) van establir bones pràctiques a partir de l'anàlisi de sis universitats dels estats membres de la Unió Europea. Aquest estudi va concloure que les bones pràctiques es basen en la integració completa (I, II o III), en el tipus d'assignatures (FB, OB o OP) dels "components de gènere" o de les perspectives de gènere, i també en fer servir mètodes educatius que tinguin en compte el gènere i que posin èmfasi en la col·laboració i la reflexió. Cadascuna d'aquestes bones pràctiques té com a objectiu general l'organització, la legitimitat i l'accessibilitat amb relació a la integració de les perspectives de gènere en els plans d'estudi.

Cal destacar els esforços per dur a terme bones pràctiques pel que fa a la incorporació de la perspectiva de gènere en els plans d'estudis de Ciències Polítiques i de Sociologia de les universitats catalanes. Els estudis de Ciències Polítiques i de Sociologia, independentment de la universitat, ofereixen almenys sis assignatures de gènere. A més, cada titulació ofereix un ampli ventall d'assignatures de caràcter bàsic, obligatori i optatiu que inclouen la qüestió del gènere, i per tant, els estudiants consideren les perspectives de gènere com un tema relacionat amb la seva disciplina. Ara bé, tot i l'abundància i la diversitat d'assignatures que tenen en compte el gènere, val a dir que sovint les perspectives de gènere estan mal integrades, ja que no s'indica de manera precisa com s'implementaran.

Conclusió

En general, les universitats catalanes han desenvolupat de manera profunda polítiques d'integració de gènere que reflecteixen el seu marc estratègic d'igualtat de gènere. Les polítiques d'integració de perspectives de gènere han tingut un efecte positiu en els plans d'estudis i han ajudat a crear, desenvolupar i millorar assignatures que tracten informació relacionada amb el gènere en les titulacions de Ciències Polítiques i Sociologia. No obstant això, les universitats catalanes encara han de treballar més perquè aquesta implementació sigui palpable.

"Cal destacar els esforços per dur a terme bones pràctiques pel que fa a la incorporació de la perspectiva de gènere en els plans d'estudis de Ciències Polítiques i de Sociologia de les universitats catalanes"

Així doncs, aquest article proposa que les universitats catalanes revisin els seus esforços quant a la integració de les perspectives de gènere en els plans d'estudis. Es recomana que les assignatures d'inclusió de gènere considerades com a (III), en concret, s'ajustin per millorar l'organització, la legitimitat i l'accessibilitat de les perspectives de gènere relacionades amb el tema de l'assignatura en general, per així garantir una implementació més sòlida.

El progrés relatiu no ha d'impedir que les universitats catalanes millorin els plans d'estudis de grau de Ciències Polítiques i de Sociologia, sinó que les ha d'inspirar per continuar desenvolupant i millorant les bones pràctiques.

BIBLIOGRAFIA

BAGLIHOLE Barbara; GOODE, Jackie [en línia]. The Contradiction of the Myth of Individual Merit, and the Reality of a Patriarchal Support System in Academic Careers: A Feminist Investigation. [en línia]. European Journal of Women's Studies. 2001, vol. 8, p. 161-180 [consultat 17/3/18]. Disponible a: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/135050680100800203>

GRÜNBERG, Laura [en línia]. From Gender Studies to Gender IN Studies: Case Studies on Gender-Inclusive Curriculum in Higher Education. UNESCO:Bucarest, 2011 [consultat 17/3/18]. Disponible a internet: http://unesdoc.unesco.org/Ulis/cgi-bin/ulis.pl?catno=211180&set=005693F11C_0_260&gp=0&lin=1&ll=1

JOHNSON Mauritz, On the Meaning of Curriculum Design [en línia]. Curriculum Theory Network. 1969, 1:3, p.3-9 [consultat 10/3/18]. Disponible a internet: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00784931.1969.11075631>

PUY, Ana; PÉREZ, Maria Pascual et al. [en línia]. Manuals with Guidelines on the Integration of Sex and Gender Analysis into Research Contents, Recommendations for Curricula Development and Indicators. Gender-NET: 2015 [consultat 12/3/18]. Disponible a internet:

"El progrés relatiu no ha d'impedir que les universitats catalanes millorin els plans d'estudis de grau de Ciències Polítiques i Sociologia"

<https://eige.europa.eu/sites/default/files/d3.11_manuals_with_guidelines_on_the_integration_of_sex_and_gender_analysis_into_research.pdf >

VAN DER HEIDE, Anouk; VAN ARENSBERGEN, Pleun et al. [en línia]. Collected Good Practices in Introducing Gender in Curricula. EGERA: 2017 núm. D.4.4 [consultat 12/3/18]. Disponible a internet: <https://www.egera.eu/fileadmin/user_upload/Deliverables/D44_Collected_Good_Practices_in_Introducing_Gender_in_Curricula_78106.pdf >

VERGE, Tània; ALONSO Alba. “La ceguera al género en la docencia de la Ciencia Política”[en línia]. A: XIII Congreso Asociación Española de Ciencia Política, (Santiago de Compostella, 20-22 setembre) 2017 [consultat 18/3/18]. Disponible a internet: <http://www.aecpa.es/uploads/files/modules/congress/13/papers/1815.pdf>

Economic and Social Council. Mainstreaming the gender perspective into all policies and programmes in the United Nations system [en línia]. Ginebra: United Nations, 1997. Núm. E/1997/100 [consultat 17/3/18]. Disponible a internet: <<http://www.un.org/documents/ecosoc/docs/1997/e1997-66.htm>>

European Institute for Gender Equality (EIGE). Integrating gender equality into academia and research organisations. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. p. 1-36.

Office of the Special Adviser on Gender Issues and Advancement of Women. Gender Mainstreaming: An Overview [en línia]. Nova York: United Nations, 2002. Núm. 01-65237 [consultat 12/3/18]. Disponible a internet: <<http://www.un.org/womenwatch/osagi/pdf/e65237.pdf>>

Universitat Autònoma de Barcelona. Third Action Plan for Equality Between Women and Men at the Universitat Autònoma de Barcelona [en línia]. Universitat Autònoma de Barcelona. Bellaterra: 2014 [consultat 17/3/18]. Disponible a internet: <<https://www.uab.cat/web/the-observatory-/gender-1345697879866.html>>